

Verslag Academische Werkplaatsessie Vechtdal 12 april

Gastregio: Vechtdal

Locatie: Provinciehuis Overijssel

Thema: “Hoe kan je ondernemers producent maken van ruimtelijke kwaliteit en meer specifiek natuur”

Aanwezig:

Jolanda Vrolijk (provincie Overijssel), Maarten Pouwel (provincie Overijssel), Nettie Aarnink (provincie Overijssel), Leander Broere (Landschap Overijssel), Mieke Coenen (Grontmij), Marijke Dijkshoorn (LEI), Jan Hagedoorn (Beerze Bulten), Antje Kingma (Boerhoes), Jan Kromwijk (Recreatiebedrijf Marnemoende), Mariska Linthorst (Gemeente Ommen-Hardenberg), Simone van Loenen (Gemeente Zwolle), Ab van Luin (Spade), Dick Meussen (Camping Vecht en Zo), Ron Nijhof (De Zon hotels en restaurants), Renske Nollen (Landschap Overijssel), Adri Ooms (Ooms Innpuis), Linda Schopman (Gemeente Ommen-Hardenberg), Frank Stroeken (Terra Incognita), Job Verschoor (Golfpark Almkreek), Chantal Wachtmeester (Landschap Overijssel), Francis Witmer (provincie Noord-Brabant), Ester Wouters (Camping Vecht en Zo), Hans Mommaas (Celtor/ UvT), Tanja Emonts (STIRR, Emonts Advies)

Inleiding

In deze academische werkplaats staat het Vechtdal met het programma Ruimte voor de Vecht centraal. Het programma kent drie speerpunten: waterveiligheid, natuurontwikkeling en een sociaal-economische impuls realiseren.

In de ochtend hebben we aandacht besteed aan recreatie als sociaal economische impuls in het programma ‘Ruimte voor de Vecht’ en bekeken we hoe ondernemers in het gebied betrokken worden bij (de ontwikkeling van) ruimtelijke kwaliteit. Vervolgens is in twee groepen dieper ingegaan op het programma ‘Ruimte voor de Vecht’. Doel van het ochtendprogramma was om de aanpak van het programma gezamenlijk uit te diepen.

In de middag vertelde Jan Kromwijk, eigenaar van Recreatiebedrijf Marnemoende hoe hij natuur geïntegreerd heeft in zijn bedrijf, wat hem motiveert om met natuur bezig te zijn en hoe dit uitpakt voor zijn onderneming. Ook werd een filmpje vertoond van ondernemer Toon Weijenborg van Camping Zeeburg Amsterdam die vertelde over zijn Green Deal waarin economische groei en groen samengaan. De deelnemers gaven vervolgens aan wat zij inspirerend vonden aan de aanpak

van de ondernemers (wat neem je mee naar huis) en benoemden vervolgens belangrijke aandachtspunten voor het Vechtdal (welke tips geef je mee aan de regio).

Er werden verschillende presentaties gegeven:

- **Inleidende presentatie** met achtergrondinformatie over de academische werkplaats en terugkoppeling van eerdere werkplaatsessies door Tanja Emonts van STIRR
- **Presentatie 'Ruimte voor de Vecht'** door Maarten Pouwel en Jolanda Vrolijk (provincie Overijssel)
- **Presentatie Recreatiebedrijf Marnemoende** door eigenaar Jan Kromwijk
- **Filmpje Camping Zeeburg Amsterdam** door Toon Weijenborg

De presentaties kunt u vinden op <http://www.recreatieenruimte.nl/academische-werkplaats/academische-werkplaatsvechtdal/>

In dit verslag staan de resultaten van de werksessies die op deze dag plaatsvonden. De groep ging zowel in de ochtend als middag uiteen in twee groepen om verdiepende vragen te stellen en zo goed inzicht te krijgen in de aanpak van het project. Door de verdiepings- en reflectiesessies kwamen interessante leerpunten en bijzonderheden naar boven zowel voor de deelnemers als voor betrokkenen bij het Vechtdal. Deze werden vervolgens vertaald naar adviezen in de adviessessie.

1. Verdiepingsessie Ruimte voor de Vecht

Uitkomsten verdiepingsessie groep 1

- **Financiering:** Er is in het begin 19 miljoen euro gereserveerd door PS voor dit project op programmaniveau. Op projectbasis wordt dit geld ingezet samen met de inspanningen van andere projectpartners. Er zijn geen vaste regels omtrent co-financiering. Dit wordt per project bekeken.
- **Organisatie van het programma:** op programmaniveau fungeert een bestuurlijke stuurgroep (het BBO) en een ambtelijk programmateam die bestaan uit gemeenten, de waterschappen en maatschappelijke partners (Staatsbosbeheer, LTO, Natuur en Milieu Overijssel, Vechtdal Marketing en Landgoederen). De provincie is trekker.
- De schakeling tussen project en programma vindt plaats via de programmapartners.
- Op programmaniveau zijn ondernemers onvoldoende aangesloten. Dit is een punt van aandacht. LTO zit er in namens de landbouw en er zijn gedachten om ook vno-ncw een plek te geven in het programma. De regie ligt bij de provincie i.s.m. de bestuurlijke stuurgroep. De provincie is initiatiefnemer.
- Vanuit het gebied komen projectvoorstellen naar voren via de programmapartners en recent ook via de toeristisch gebiedsregisseur die speciaal middels een subsidierelatie is aangesteld als schakel tussen gebied en programma.
- Het gemeenschappelijke verhaal is verwoord en verbeeld in het masterplan vechtdal, dat is gemaakt in een samenspel tussen ambtenaren en programmapartners. Maar in hoeverre daar omheen ook sprake is van gebiedsbetrokkenheid is niet helemaal duidelijk. Er is wel de indruk dat het vechtdal op de kaart staat, ook bij inwoners van het gebied zelf.

- Als het programma fout loopt liggen in ieder geval de waterschappen wakker vanwege de concrete doelstelling van de waterveiligheid. Maar het programma leeft wel degelijk, zo onderschrijven ook de ondernemers. Met zichtbare en beleefbare resultaten. Maar betrek ons nog meer.
- Vooralsnog houdt het huidige programma op in 2015, wat daarna gaat gebeuren is nog onzeker. De vraag is dus hoe je e.e.a. gaat borgen, daar moet de gedachtevorming nog over beginnen. Hoe organiseer je continuïteit? Er gebeurt nu veel, maar het blijft erg versnipperd. Dat is meer algemeen een kenmerk van de vrijetijdseconomie, het probleem van de veelvormigheid, en de bijbehorende complexiteit. Ketenregisseurs zijn nodig. Er is nu een beeld van 'het bedje is gespreid' voor de ondernemers door de overheid, en die pakken hun kans, maar dan? Hoe kom je tot samenhang tussen de projecten?
- BSR (smartagent consumentenkaart) fungeert als kader voor de positionering van het onderlinge aanbod. Men mikt op buiten zijn/buiten spelen, op verbreding, op kwaliteit (mensen die je graag ziet).
- Van belang om te weten dat de gebiedscultuur toch vrij behoudend is (geweest), maar dat levert ook zorgzaamheid op in de omgang met het gebied.
- Hoe kom je nou tot samenhang en arrangementen door alle projecten heen? Bij wie moe je wezen? Je bent als ondernemer druk met je onderneming, dus veel tijd heb je ook niet. De gebiedsregisseur is al een hele vooruitgang, maar die heeft ook een overvolle agenda. Straks heb je 16 aanlegsteigers, maar dan? Hoe kom je dan tot ketenarrangementen?
- Is er voldoende aandacht voor organiserend vermogen? Moet er niet meer worden teruggelegd naar het gebied zelf, zodat ook daar het oplossende vermogen wordt versterkt. Daar vind je mogelijk ook sneller oplossingen voor de conflictvolle relatie tussen economie en natuur. Zodra je dat institutioneel maakt, en jullie organisatievorm heeft dat wel een beetje in zich, dan maak je het onoplosbaar. Zorg ervoor dat je zaken op de juiste schaal aanpakt. Mogelijk is er juist nu tijd en gelegenheid voor een omschakeling in de organisatie, van een programma/uitvoeringsstructuur naar een daadwerkelijke ontwikkelstructuur, met meer inbreng van concreet ondernemerschap.

Uitkomsten verdiepingssessie groep 2

- De vraag kwam omhoog of er voldoende economische bedrijvigheid is in het gebied om de motor te laten draaien. Er wordt wel gezocht naar nieuwe kansen/producten. Het is nu vooral noodzakelijk om te zorgen voor verbindingen, voor arrangementen. Marketing speelt hier onder meer een rol, maar ook het nauwer betrekken van ondernemers.
- Versterking van Vechtdal marketing door bijvoorbeeld ondernemers is vooralsnog niet nodig.
- Ondernemers zijn niet vertegenwoordigd in de stuurgroep van het programma. Van de natuurpartijen is grondeigenaar Landschap Overijssel niet vertegenwoordigd. SBB zit wel in de stuurgroep en is eigenlijk de vertegenwoordiger van de terreinbeherende organisaties. Daarnaast heeft SBB gronden langs de Vecht in bezit. Als suggestie wordt meegegeven om de samenstelling van de stuurgroep nog eens onder de loep te nemen.
- De wateropgave staat als doelstelling voorop in het programma, maar wordt wel integraal met de natuurdoelstelling en sociaal-economische doelstelling opgepakt.
- Ondernemers vinden vooral uitvoerbaarheid van het programma belangrijk. Zij hebben oog voor de primaire waterdoelstelling van het programma, en voor de natuurdoelstelling maar

willen tegelijkertijd ook ondernemen en zoeken naar praktisch werkbare constructies, maar lopen nu vaak tegen natuurbeleid aan. M.a.w. er zit spanning tussen de doelstellingen.

- Gedeeld eigenaarschap voor het gebied door ondernemers, overheden en maatschappelijke organisaties is nodig om samen oplossingen te genereren.
- Het programma is vooral gericht op uitvoering van projecten en niet op het verzamelen van kennisvragen. Kennisinstellingen zijn niet als zodanig betrokken bij het programma. Er zijn wel educatieprogramma's voor basisscholen en het middelbaar onderwijs.
- Een toeristisch gebiedsregisseur is aangesteld om projecten/producten met elkaar te verbinden. De vraag komt op of er bij het starten van projecten vanuit het programma zelf ook wordt gekeken of zij passend zijn/bijdragen tot de doelstellingen.
- Bewoners worden middels verschillende acties vanuit signatuur Vechtdal betrokken bij het programma. Mensen voelen zich ook 'Vechtdaller' ipv 'Sallander'.
- Samenwerking met Duitsland vindt vooral plaats op met overheden: op het gebied van marketing, productniveau. Duitsland neemt zelfs de huisstijl over. Samenwerking over de grens kost veel energie, mede door cultuurverschillen. Nederlandse ondernemers werken niet samen met Duitse. Wel is er een groep Vechtdal ondernemers die gezamenlijk promotie in Duitsland doen.

2. Verdieping- en reflectiesessie Marnemoende

Achtergrond Marnemoende

Zie ook <http://www.recreatieenruimte.nl/wp-content/uploads/profielmarnemoende1.pdf>

Uitkomsten verdiepingssessie Marnemoende

- Marnemoende wordt gerund door Jan en Mieke Kromwijk i.s.m. twee andere ondernemers.
- Het agrarische land van Jan moest worden omgevormd tot natuur en recreatiegebied. Jan zag de noodzaak om hierop in te spelen als hij op deze mooie plek wilde blijven ondernemen. Hij moest dan wel van agrariër, recreatieondernemer worden en speelde hier handig op in met oog voor de natuurlijke omgeving.
- De provincie Utrecht was enthousiast over zijn goed doordachte plannen en nauw betrokken bij het project. Ze dacht mee over verdienmodellen en faciliteerde het proces. Voor Jan was belangrijk dat er aan het begin van het traject bestuurlijk commitment was. Daarnaast ging Jan in zee met een gerenommeerde architect die de ontwerpplannen maakte. Dit zorgde voor vertrouwen bij de provincie. De provincie nam de coördinerende rol op zich in het regelen van de vergunningen, wat in twee jaar was geregeld.
- Marnemoende werd een sleutelproject voor de provincie. Er was sprake van uitruil (grond) en daarmee een gelijkwaardige positie, waardoor het ook logisch was dat ze een faciliterende rol op zich nam. Belangen vielen samen, de kwaliteit van het project en inpassing in de omgeving spraken aan.
- De kwaliteit werd geborgd in het uitvoeringstraject door het project als één geheel uit te rollen en er niet slechts onderdelen uit te pikken.
- Op de locatie van het huidige recreatiebedrijf Marnemoende was geen sprake van Natura 2000 of van EHS status.

- Er is geen subsidie voor het project aangevraagd, wel is er werk met werk gemaakt (middels verdienmodellen).

Uitkomsten reflectiesessie Marnemoende (wat leer je)

- Omdat er sprake was van uitruil ontstond een gelijkwaardige positie tussen overheid en ondernemer waardoor samenwerking goed van de grond kwam.
- Zorg voor een gedegen voorbereiding van de plannen (met een gerenommeerde architect) zodat je goed beslagen ten ijs komt.
- Bestuurlijke ondersteuning maakt het verschil (maar ook het overheidsbelang in dit geval)
- Persoonlijke betrokkenheid maakt het verschil. Jan belichaamt het project. De initiator is ook de realisator.
- De kwaliteit van de plannen, de toegevoegde waarde aan de omgeving is van belang.
- Jan is bekend met de bestuurlijke omgeving en spreekt 'de juiste taal'.
- Ondernemerskwaliteiten maken ook of een project slaagt of niet.
- De agenda's binnen de provincie werden op elkaar afgestemd.
- De ondernemers neemt verantwoordelijkheid voor economie en ecologie. Ecologie= economie.
- Het lijkt of alle drempels voor de ondernemer zijn weggenomen. Dat kan alleen wanneer je schakelt op lokale schaal. Op regionale schaal is dit lastig.
- Inspelen op urgenties en inlevingsvermogen zorgen ervoor dat je zaken voor elkaar krijgt.

3. Reflectiesessie

Uitkomsten reflectiesessie (wat heb je geleerd, heeft je geïnspireerd en neem je mee van deze dag?)

Uitkomsten Groep 1:

- De projectaanpak doorlichten en aanscherpen aan de hand van de inzichten van vandaag.
- Kijken hoe ik opnieuw de klik kan maken in de ondernemerssamenwerking, op scherp zetten, uit de alledaagse molen.
- De interne organisatie aanscherpen.
- Nagaan hoe ik 'extern' beter kan inzetten voor 'intern'.
- Beelden maken, ambities en ideeën eerder visualiseren.
- Natuur scherper positioneren als vriend, als bouwsteen voor businessmodels, dat creëert vertrouwen.
- Op zoek naar koppelmogelijkheden (bv verbinden van infrastructuurmaatregelen aan economische ontwikkelkansen).
- Mensen/partijen eerder bij elkaar zetten.

Uitkomsten Groep 2:

- Initiatieven publiek-privaat en lokaal organiseren en regionaal faciliteren. Vraag is wel of de huidige organisatie hiervoor geschikt is?
- Op zoek naar plekken waar verschillende agenda's en initiatieven samenkomen.
- De organisatie van het programma herijken.
- Coördinatie in het traject vormgeven, middels een mediator. De dialoog tussen natuur en ondernemer aangaan.
- Samen optrekken en commitment in een vroeg stadium organiseren.
- Ecologie/ natuur is een handelsmerk en een businessmodel.
- Elkaars taal spreken en inleven in elkaar.
- Opgedane kennis van deze dag is input voor kennisagenda en andere regio's.
- Alle partijen willen hetzelfde. Creëer een podium in een vroeg stadium om belangen bijeen te brengen en nader tot elkaar te komen.
- Het belevingscentrum moet van binnenuit komen(dwz: vanuit de ondernemers) met facilitering van de provincie.
- Geef als ondernemer niet op ondanks drempels die je tegenkomt.

4. Adviesessie

Uitkomsten adviesessie (welke tips geef je Ruimte voor de Vecht mee?)

Groep 1:

- Zorg voor continuïteit.
- Organiseer inspiratiesessies om de toekomst te doordenken.
- Maak er een meer gedeelde verantwoordelijkheid van met externe partijen.
- Deel de noodzaak van het loslaten.
- Organiseer een vechtdal café voor de informele ontmoeting.
- Organiseer/bevorder 'lerend vermogen' / zelfreflectie.
- Maak ketenverbanden doorheen het vechtdal (bv tbv verbinden van steigers).
- Denk na een over een soort van gebiedscoöperatie (of iets dergelijks).
- Meer privaat, minder publiek / triple helix (is iets anders dan over de heg gooien!!).
- Zet wat je al hebt beter op de kaart (is al veel gebeurd).
- Creëer planologische ruimte (voorbij de regels, gericht op resultaat, minder institutioneel, meer lokaal regelen).
- Stimuleer zelforganiserend vermogen.
- Spreek erover met buiten.

Groep 2:

- Herijk de doelen van het programma Ruimte voor de Vecht.
- Zorg dat ondernemers en natuurorganisaties partner zijn. Zoek naar win-win combinaties.
- Zorg voor duidelijkheid, commitment en betrouwbaarheid vanuit het programma richting ondernemers.

- Organiseer een creatieve dag over verdienmogelijkheden voor ondernemers uit het Vechtdal en nodig ook ondernemers van buiten uit. Zorg hierbij wel voor een visie en manage verwachtingen.
- Organiseer bijeenkomsten met verschillende stakeholders om hobbels bespreekbaar te maken. Het moet dan wel een open, vruchtbare bijeenkomst zijn die niet verzand in een vechtsfeer.
- Bekijk nader hoe je stappen zet om te komen tot ecologie als businessvorm.
- Organiseer een vervolg op deze dag die leidt tot concrete projecten. Daartoe is het programma ook bedoeld.
- Streef met elkaar hetzelfde doel na.
- Plekken en mensen maken het verschil en kunnen samen lokaal maatschappelijke meerwaarde creëren. Ga hiernaar op zoek en faciliteer dit bestuurlijk op regio niveau.
- Scherp je panorama nog eens aan. Wat is het kompas, de richting? En zorg dat dit nieuwe panorama eigendom is van ondernemers, overheden, terreinbeheerders, burgers.

Afronding

De provincie neemt als belangrijke tip mee om naast de monitoring van het programma Ruimte voor de Vecht, vooral ook het lerend vermogen in kaart te brengen. De uitspraak 'uw probleem is mijn product' is ook blijven hangen, daarmee kom je verder. M.a.w. Kijk naar zowel overheids- en ondernemersbelangen en stem op elkaar af. Er is veel energie in het gebied en die moet worden omgezet in beweging. Ook heeft deze dag aangezet tot denken hoe de continuïteit van Ruimte voor de Vecht na 2015 moet worden gewaarborgd. De aanbeveling om het Vechtdal met 'buiten' te bespreken wordt ook ter harte genomen. Deze dag is hiertoe een eerste aanzet. Ook wil de provincie onderzoeken hoe ze de doelen van het programma op een andere manier kan organiseren.

Hans Mommaas sluit af door uit deze sessie de volgende kennisvragen mee te nemen:

- 'Welke nieuwe organisatiemodellen (zowel bestuurlijk als juridisch) zijn er of kunnen we bedenken waarin ondernemers, overheden en organisaties samenwerken en die passen bij deze tijd?' Want bestaande modellen voldoen niet meer (als voorbeeld wordt een streekschap in Utrecht genoemd).
- Er is nogal wat spanning tussen eigenaarschap (publiek-privaat). 'Hoe organiseer je loslaten, zonder te laten vallen?' en samenhangend hiermee 'hoe zorg je voor continuïteit in een traject?' bijvoorbeeld wanneer bestuurders loslaten wegens wisseling van de wacht.
- 'Hoe maak je een monitoringsinstrument flexibel (zodat je niet alleen het bestaande kunt monitoren, maar ook dat wat tijdens een traject ontstaat (lerend vermogen))?'